

Linæa Sogn i gamle Dage.

Af EDV. EGEBERG.

(Fortsat.)

XIV. Præsterne.

6. **Palle Pedersen Wendel** (1623—62).

Om Oluf Olufsens Eftermand i Embedet: Palle Pedersen Wendel, flyder Oplysningerne lidt rigeligere. Om hans Afstamning og Fødested kan jeg dog ikke give Besked. I en Gældssag fra Gjørn Herreds Tingbog af 1667, hvor det oplyses, at Palle P. Wandel skylder en Sum Penge til Jens Vigerslev og Pier Piersen i Aarhus, nævnes ganske vist en Broder til Præsten: Markquar Pedersen, men da det ikke siges, hvor denne Broder bor og hvad han er, er dette Holdepunkt saa svagt, at det end ikke kan lede til nogen Formodning om, hvor Palle P. Wendel er født og af hvad Slægt han er.

Vi ved, at han var gift to Gange. Hans første Hustru hed Ane Hansdatter. Med hende havde han mindst fem Børn. I Aaret 1664, altsaa to Aar efter hans Død, findes nemlig en Arveafsigelse, som fortæller dette. Ved Oluf Rasmussen Gyes, som vi senere vil komme til at omtale, giver fem Børn Afkald paa Arv efter deres Fader og Moder, Ane Hansdatter, til Fordel for deres Stifmoder, Margrethe Matthiasdatter Zoega, og Hr. Jakob Sørensen Smagbier, Palle W.s Eftermand i Embedet, som har giftet sig med hans

Enke. Disse fem er: 1) »Jørgen pallesen i leno«, vist Gaardejer der, 2) Anders Pallesen, Præst i Sennels i Thy, 3) en Datter, gift med Palle Pedersen i Foldby, 4) en anden Datter, gift med Jens Batom el. Batur i Viborg, 5) og en tredie Datter, Sidsel, gift med forannævnte Oluf Gyes. Palle Wendels anden Hustru var altsaa Margrethe Zoega. Hendes Fader var Mathias Zoega, Kantor ved Slesvigs Domkirke, og hendes Moder hed Margrethe Wried. Med Margrethe Zoega havde Palle Wendel i al Fald fire Døtre og en Søn: Niels Pallesen. Den ene Datter blev gift med en senere Præst i Linaa: Jakob Fogh. Hun hed Anna. En anden, Beate, ægtede Præsten i Røgen-Sporup: S. L. Laurberg — en »stor Poet«, siger Wi-berg — en tredie: Margrethe, blev gift med Lydich Jensen, Capellan ved Frue Kirke i Aarhus og senere Præst ved Mortens Kirke i Randers. En fjerde Datter omtales efter Palle Wendels Død. Hun og Moderen samt Søsteren Beate, som da maa være bleven Enke, synes da i Forening at have ejet eller fæstet en Gaard, som Palle W. havde »neden i Byen«. Af andet Familieskab kan nævnes den tidligere Skibspræst, daværende Præst og Provst i Røgen, Jens Sørensens Klimp eller Klemp. Han var Palle W.s Svo-ger — maaske gift med hans Søster — og efter Palle W.s Død Lavværge for hans Døtre i Linaa.

Fra Palle W.s Embedstid foreligger der en Meddelelse om Embedets Indtægter og Præstegaardens Tilliggende. I »Designatio præpositura for Giern Her-ritt. Anno 1661« opgiver Palle W. følgende.

„Linaa Sogn.

Kand saas thil præstegaarden 5 eller 6 Thønder rough 4 thønder biugh 2 Thønder boghuede 3 thønder haffer.

Formedelst gaarden er den ringeste udi byen er thillagt to

smaa agger kaldes Hommelstonge¹⁾ og 2 skowshiffter Wangtwed²⁾ och grijsheergh, ellers ligger jorden lige med bøndernis.

Decimantes udi Linaa Sogen 29; Thiender ydes udi Kerffuen kand were 9 orter rough 4 orter biugh 5 thønder boghuede 6 thønder haffer.

Kaldet for saa ringhie er thillagt liberalitate regia Regis pijsimi Christiani 5 thønder rough 7¹/₂ thøndee biugh, som gives aff Silkeborg³⁾).

Dallerup Sogn.

Der udi er 25 Decimantes, som fast udi forige feide thid aff Polacherne bleff ruinerit, och mange drebte, men thiende deraff kand were 6 orter rough 6 orter biugh 2 orter haffer.

Aff annexgaarden 1 orte rough 1 orte biugh 1 brendsuin 1 otting smør aff huilken iegh paa sette (6) aar lidet eller intet haffuer bekommet.“

En god Indtægtskilde har Palle Wendel sikkert haft i Aalekisten ved Sminge. 1625, to Aar efter, at han blev kaldet til Linaa, fik han Ret til denne Aalefangst, mod at »der svares og leveres paa vort Slott Silkeborg femb thønder well foruaritt Saldted Aall«, sikkert en lille Afgift. Maaske er Forpagtningen af samme Aalegaard udløbet i 1629; thi fra det Aar foreligger der Brev fra Kongen til Lensmand Chr. Holck paa Silkeborg, som siger, at Palle Wendel har ansøgt om at fæste den. Chr. H. skal overlade ham den, hvis ingen anden allerede har faaet den, og han skal give af den »saameget som nogen anden will giffue«. Og i 1634 gives der kong. Konfirmation paa den for hans og hans Hustrus — Ane Pedersdatters — Livstid. Og han faar med i Købet en »liden Ørretegaard derhois liggendis er, som haffuer verrit brugt till slottet — —«. Brevet er udstedt paa Skanderborg af Christian IV selv. I 1652, da Palle W. er bleven gift anden Gang,

¹⁾ Øst for Byen.

²⁾ Nord for Byen.

³⁾ Den tidligere omtalte Ydelse fra Silkeborg.

ansøger han igen om, at den Rettighed, der var tillagt den afdøde, maa overføres paa »hans Hustru Margrethe Matthiasdatter, som hand nu haffuer«. Og det bevilges gennem den daværende Lensmand Mogens Høg. Det har sikkert været et godt Ben, siden Præsten saa ihærdig ønsker at beholde det. Aalen er jo ogsaa en rar Fisk. Der har imidlertid for Palle W. været Pavser i Fiskeriet. I 1639 er Aalegaardene i baade Tvilum og Sminge i Forfald, og Chr. Holck faar kong. Ordre til at »lade dem forfærdige«. Og i Krigen 1643—45 har Svenskerne ødelagt Aalegaarden for ham. Han andrager da Kongen om at faa den istandsat »formedelst dens brystfeldighed«, som den fik »forleden i fiendens tid paa treuerchet« (Træværket). Lensmand Jochum Bech faar Ordre til at gøre den istand, »da han ingen Aal kan fange, som den er«. I 1661—62 er det galt igen. I en lille Notits i Silkeborg Lensregnskab staar der, at Aalegaarden »haffuer standet øde siden det første fienden komb i Landet; och ingen dend vil feste at suare affgifften«. Palle W. har da, som rimeligt er, ikke villet svare denne. Gaarden bliver ikke istandsat ligestraks, thi næste Aar klages der atter »over Træuerch, Dembning och ald anden des behør«. Det maa da have været Palle W.s Enke, der besværer sig, thi han er død, og Enken havde jo livsvarig Ret til Fiskeriet i Sminge.

Foruden Præstegaard, Tiende og Aalegaard havde Palle W. ogsaa Indtægten af den tidligere omtalte Gaard i Linaa, som hørte under Silkeborg. Han svarede af den 6 Skpr. Rug, 10 Skpr. Byg, 4 Skpr. Havre, 1 Svin, »en fed Kou« (omtalt i en tidligere Afhandling), 3 Snese Eegh, 2 Mark og 10 Skilling og »4 Skilling ledning«. Efter Afgiften at dømme maa det have været en ret god Gaard. Men ogsaa som Ager-

bruger havde Palle W. trange Tider. I Krigen 1643—45 gik, som tidligere nævnt, det store Hærtræk over Eggen, og det faldt tungt paa mange (se Dallerup Bønder i »Designatio præpositura«). Fjenderne gjorde i Regelen rent Bord. Palle W. har ogsaa lidt under Indfaldene. Maaske ikke saa meget i 1643—45. Af det Syn, som af Mogens Bille og Peder Reedtz blev taget over den Hærgning, som Midtjyllands Egne havde været Genstand for, ser man, at Skovene led frygteligt — jeg har berørt det i Afhandlingen om Skovene — Købstæderne og Landsbyerne ligesaa. Mange Byer, især ved Færdselsvejene, ogsaa af dem mellem Skanderborg By og Silkeborg, var nedbrændte eller nedbrudte og Folkene flygtede. Ingen kunde svare Skatter og Landgilde for 1643 og 44, og for 1645 meget faa det halve, de fleste kun $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$ indtil $\frac{1}{8}$. Linaa Sogn har ogsaa været godt med. Det hedder i Synet:

„Udj de trende Sogne, Nemblig Lennoe, Schanderup och Sporup, som aff dette Herret“ — Gjærn H. — „under Silkeborgig Lehn er liggendis, findisz alleeneste tuende Gaarde. som i dette Aar (1645) formaaer at udgiffue sin fulde Landgilde til Kong. May og Cronen, som er en Gaard i Lennoe Jensz Ørumb (Vorm) [paaboer, och en Gaard, som Presten haffuer i brug. Der foruden findisz 4 Gaarde och en halff i Mollerup, som i Newerende Aar haffuer hafft derisz halffue Sæd. De andre er gandsche Ruineret och forarmet, eftersom fienden paa sit sidste Indtog paa samme Steder haffuer hafft sit Natteleyer med et gandsche Regimente och der Ød och fortæret hvisz Renge Korn de i Neruerende Aar haffde Indaufflet.“

Det er ganske vist kun Kronens Gods, Synet omtaler, men Fjenden har sikkert ikke gjort Forskel paa Kronen og andre Ejendomsbesiddere. Præsten er altsaa for sin Fæstegaards Vedkommende sluppet heldigt; men Præstegaarden har sikkert faaet sin Om-

gang. Og i 1661, efter det andet svenske Indfald, svarede han saaledes kun halv Landgilde. Maaske har han ogsaa da haft Fjenden nær paa Livet. Mange Præster fik jo en haard Medfart under de fjendtlige Indfald.

Af anden Modgang i Præstens Liv kan nævnes en Ildebrand i 1651. Der brændte nemlig det Aar paa en Gang fire Gaarde i Linaa: Jens Nielsens, Peder Lassens, Simon Sørensens og Palle W.s. Det hedder i Kancelliets Brevbøger af 1652, at Gaardene »med sæd udj shall være anstucken (altsaa paasat) oc tillige med deres godtz oc formuffue saa och en aff deris børn att skal være forbrendt«. Det kan dog ikke være Præstegaarden, der er brændt — Egnens Præstegaarde brændte ellers flinkt i det Tidsrum: Hammel, Gjern, Alling, Sjelle, Gødvad, Kragelund, Røgen lagdes alle i Aske i Slutningen af det 17. og i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede — denne laa ikke saa klods op ad andre Gaarde, at Ilden med Lethed kunde flyve fra dem til den eller omvendt. Det maa have været Gaarden »neden i Byen«, der har gjort andre Gaarde i den Byende Følgeskab. Palle W.s Gaard kom senere i Høg-Slægts Hænder, og det har da rimeligvis været den, der laa, hvor nu »Banken« ligger, og det har da været Hjortegaardene eller Borupgaardene eller andre Gaarde i Nabolaget, der gik op i Luer.

Til de glædelige Begivenheder i Præstens Liv maa vel regnes Prins Christians Besøg i Linaa 1643. Prinsen med høje Gemalinde havde været til Erik Rosenkrantz¹⁾

¹⁾ Søn af den lærde Holg. Rosenkrantz til Rosenholm, f. 1612. Besøgte Universiteter i England, Holland og Frankrig. Lærd som Faderen. Forfatter til religiøse Skrifter. Var en Tid Kammerjunker hos Prinsen. Gift med Albert Skeels Datter Margrethe.

Bryllup i Viborg. Prinse-Rejsen var udgaaet fra Haderslev. Paa Rejsen til Viborg lagdes Vejen om ad Nørre Snede og Engesvang. Det første Sted laa han om Natten og nød der sit Aftensmaaltid. I Engesvang indtog han Dagen efter sin Middag. Paa Vejen tilbage fra Viborg kom det høje Par med Følge gennem Linaa og overnattede der, Parret vel sagtens i Præstegaaarden og Følget omkring i Bøndergaardene. Det har været en stor Dag for den lille Landsby. Der har sikkert været rejst Æreport ved Hjortegaardene, hvor Viborgvejen putter sig ind i Byen. Bønderne med deres Koner og Børn har stillet i stiveste Stads, Præsten har holdt sin vel indstuderede Tale, Degnen maaske alleveret et Hyldestkvad o. s. v. Og fra Karossen med Firspandet har vel Prinsen, som for øvrigt fra sine mange Jagter i de silkeborgske Skove maa have været godt kendt i Egnen her og have set adskillige af Bønderne mellem Klapperne, søgt at lægge sit slappe og medtagne Ansigt i landsfaderlige Folder.

Silkeborg Slots Regnskab for det Aar fortæller i et Bilag, hvad der medgik ved Beværtningen af det høje Par med Følge.

Er Indkiøbt och betalt for penge: En Fierring fersch grossenbrad¹⁾ Woget Et Lispunnd for 1 Rixdaller, fire fede Gies Støchet 2 Mark Er 1 Rixdaller 32 Skilling. En Side flesk weget Et Lispund Ringer 1 Skolpund for 5 Rdlr. 10 Sk. thoe Oell Eegh for 1 Sletdaller thoe feede faar for 1 Rixdl. 32 Skil. Der foruden betalt Hr. palle Pedersen i Lennov och Jens Ormb (Vorm) der Sammesteds for Thoe Tønder øll 4 Rixdr. for En Thønde Meel Som bleff forbaget i brød — 2 Rixdlr Lius for $\frac{1}{2}$ Rixdr, Salt forbrugt for 24 Skill. Meelgh (Mælk) 8 Sk. Ilige Maader Er betalt forskreven Hr. Palle pedersen och Jenns Ormb i Lennoe for fire Thønder avre (Havre): for huer thønde 1 Rxd. er 4 Rixdr, disligeste for høe og Strøelse thill hans

¹⁾ Grydesteg, især Oksekød.

førstelige Naade Prinzens hester, Nemblig 18 for huer hest Nadt och daug 1 Sletdlr Er 3 Rixdlr, Er tilhaabbe udj en Summa Penge Nitten Rixdl 10 Sk.

Leffueredt udj Kiøckenitt af Jordbogens Indkomst Lamb 1 høns 5 Par Smør 1½ Letpund.

Hvorledes de kirkelige Forhold i Linaa Sogn og Palle Wendels Forhold til disse har været, kan en Besværing og Ansøgning af 1660, som findes i Aarhus Bispearkiv, give et lille Indblik i. Det hedder her:

„At Eftersom Bededagene saa vel som andre hellige dagisz store och Gud mishagelige forsømmelse ustraffet skeer, samt och fast ingen lydighed hosz forældrene findes, derisz Børn om Søndagen till Gudsztieniste at lade komme, meget mindre paa andre dage, naar de tilsigisz at møde, at der nogen straf maatte settis hosz och aff Geistligheden oplærisz.“

Skrivelsen er underskrevet af Palle Wendel, og efter den at dømme, har det jo baade blandt Forældre og Børn staaet daarligt til med Kirkebesøget. Hvor Skylden her skal anbringes — hos Præsten eller Menigheden — er det ikke let, omtrent 300 Aar efter, at afgøre. Men at Palle W. ikke har været helt uden Skyld, kan vel nok anses for givet. Og det kan vel nok siges, at det Middel, han foreslaar at bruge for at bringe Kirkebesøget paa Fode, er absolut ikke heldigt.

Fra oven har man dog ogsaa haft Opmærksomheden henvendt paa Mangler ved Kirkelivet, Mangler, der sikkert ogsaa har klæbet ved det i Linaa. Et kong. Brev af 1646 til »Bisperne i Jutland« giver en Del Anvisninger og Befalinger. Det hedder saaledes:

„Ingen Psalme maa synges, uden de Almuen har lært og sædvanlig i Menigheden pleier at siunges.

Iligemaade wille wj och att Kvindfolchene skal tilholdes och formanes att sidde offuerende udj Kierchen, naar der siungis och tillige met de andre i Menigheden at siunge Psalmer, saa

ochsaa att de store Quinder udj Kiøbstederne, om huilche nogen twiffuel ehr, att de icke saa udj deres børnelerdom ehr funderede som det bør sig, icke mindre till Undervisning och offuerhøring i børnelerdom skall, end paa Landett, de som dett icke giøre, medens muttvilligen efter paamindelse udebliffue deres nafen skall aff presterne hos øffrigheden andrages, att de derfore tilbørligen kand bliffue straffett, ehr och naadig for gott befunden, att dett gemeene unge follch icke skall aff presterne her effter trolofues, førend de udj skrifftestolen haffuer bevijst, att de deres børnelærdom lert haffuer.“

At Kirken — som Palle W.s ovenanførte Skrivelse antyder — var saa daarligt besøgt, kan maaske ogsaa have haft sin Grund i dens miserable Tilstand. I den kong. Skrivelse af 1664 gives ogsaa en Skildring af mange jyske Kirkers Udseende. Det hedder deri, at »mange af Wore Kiercher der paa Landet i bemeldte Stift gandske forfalder oc sommestedtz Slet nedfalder, End oc paa somme Steder Ingen Prædichestoel oc andre Steder ingen Stole findes til Folchene att Staa udj, oc paa de fleste Steder Messekleder der och andet tilbehøring at fattis«. Det er ikke umuligt, at Palle W. har maattet holde Gudstjeneste i en saadan Kirke. I al Fald stiller et Kirkesyn paa Linaa Kirke — foretaget af Mænd fra Møllerup, Sorring, Dallerup, Haarup og Skovsrod i Overværelse af Palle W.s Eftermænd, Johan Smagbier — ikke dennes Tilstand i noget gunstigt Lys. Synets Udtalelser i Tingbogen vil vi i en senere Afhandling komme til at citere.

Skrivelsen af 1660 besværer sig ogsaa over uheldige Forhold i andre Retninger. Der klages over Præstenkernes Kaar, deres, »som ikke udj Kaldet bliffuer forsiunidt« — d. v. s. gift. Det henstilles, at de »iche strax skulle udjagis, men nyde derisz huus Verelse med deris Smaa børn derudi oc af kaldens indkomst deres ophold saa vit biligen kand taaes«.

Palle W., som da var en gammel Mand, har tænkt paa sin Hustru.

Der paatales endvidere det Gæsteri, hvormed nogle Præster »besuiærges« (besværes). Her er vel nærmest tænkt paa den kedelige Skik, at mange Rejsende benyttede Præstegaarden som Kro. Palle W. har vel ogsaa været trykket af dette.

Endelig ansøges der om, at Præsterne maa nyde deres Anneksgaarde afgiftsfri, og »at oss fattige Præster naadigste maatte tillades hues Kveghtiende som aarligen falder och icke hører til Hospitalerne eller anden pro Officio aff Kongens och Kiercherniss for den samme Værd som der aff giøris Regnskab (och til liden nøtte) maatte forundes«. At Præsternes økonomiske Forhold i det hele taget i de Aar har været vanskelige — saa at meget af deres Løn havde de kun paa Papiret — derom vidner, foruden foranstaaende om Krigens uheldige Indflydelse her, ogsaa en kong. Skrivelse af 1664 til Bispem i Aarhus, hvori det paalægges ham at paase, at Gejstligheden i Stiftet faar sin Tiende og Præsteløn, og at sørge for, at Præsterne i Købstæderne faar en ordentlig Bolig, da næppe nogen Præst her »med Residence skal vere forsiunit«.

Paa sine gamle Dage — 1660 — blev Palle W. Provst i Gjern Herred.

Maaske har Palle W. været lidt af en Lærd. Hans Bogsamling har, saavidt jeg af et Udlæg i hans Dødsbo kan skønne, været ret betydelig.

Palle Wendel døde 1662, og er rimeligvis begravet paa Linaa Kirkegaard.

Det kan se ud, som om hans Formuesomstændigheder ikke har været særlig gode, og at han har haft en Del Gæld. Efter hans Død melder forskellige Kreditorer sig. Herredsfoged Niels Gregersen

Gjern, som er omtalt i en tidligere Afhandling, stævner tre af Præstens Sønner, Jørgen, Anders og Niels, »barnefød i leno præstegaard«, for en Fordring paa 200 Sletdaler. Den hidrører fra en Caspar Roluffs og er Udlæg for »Underholdning kost og tering, kleder och andet« til Præstekonen og hendes Børn under deres Ophold »udj Krids standen (Krigstiden) i Kiøbenhaffn« 1658.

For dette Beløb bliver der i Præstens Bo udlagt: 5 Sølvskeer (17 lod), 2 Jern-Gryder, 5 Senge Bækkener 1 Messing, 2 smaa dybe Vand-Bækkener. Nogle Øl-Tønder, 1 Par Hørgarns-Lagener, 2 Drejls-Duge, 1 hvid slet Underdyne af Bolster, 1 gammel Bolster-Hoveddyne, 2 Stykker Omhæng, 1 lang Bænkedyne af flamsk Foer, 1 Bænkedyne til 6 Alen lang, 3 nye flamske Hynder, den salig Mands »liberi« (Bogsamling) (48 Daler), 1 gammel Bolster-Hoveddyne, 2 store Messingbækkener.

Desuden skal Betaling tages hos »velbyrdig øffuerste Friis« for 2 graa Stude (30 Sletdl.), 1 stor fin Flaske, »1 Kalch«, 1 beslagen Kiste, et Flaskefoder uden Glas, 1 Træseng o. s. v.

Endvidere har Præsten skyldt Penge til forskellige af sin Menighed: Niels Johansen, Dallerup, Jakob Sørensens, Søren Skomager og Niels Jensen, Linaa.

Endelig indstævner Niels Gregersen Familien Palle Wendel for Landgilde — af Bondegaarden »neden i Byen« — som Niels Gregersen har udlagt for ham — »47 Sletdaler, 3 Mark og 12 Skill. til hobe« — til »forige« Slotsskriver Peder Jakobsen paa Silkeborg. For denne Sum gøres ogsaa Udlæg i Boet. Af de Ting, der da toges, nævner jeg: »4 lod perler til hobe for 20 slet daler, 1 Koberkedel paa 1½ tønd vekt 2 pond 6 Skill. huer march 8 Skill. er 6 Daler 3 Mark,

noch en Jeren Kachel offuen vorderet for 12 slet daler et par messing lysstager for 1 Daler 2 Mark«.

Jeg anfører disse Udlæg, fordi de giver et lille Indblik i, hvad der fandtes af Boskab i Linaa Præstegaard i Palle W.s Tid.

Noget maa der imidlertid være blevet tilbage af den gamle Præsts Bo, thi i 1664 maa Hr. Jakob Smagbier — Palle W.s Eftermand i Embedet, som tog Enken med dette — hvad der jo var meget almindeligt i de Tider — til Oluf Rasmussen Gyes, som optræder paa det ældste Hold Børns Vegne, i Gjærn Herredsting »afgive en trøg (tryg) nøyagtig och uigienkallds affkald« paa den Arvepart, dette Hold kan gøre Fordring paa efter deres Fader og »sal Moulder (Moder) Ane Hansdatter«.

7. **Jakob Sørensen Smagbier** (1662—65)

bliver altsaa Palle W.s Eftermand baade som Præst og Ægteemand. Jeg maa lade hans Navn fremtræde omtrent ganske blankt. Wiberg meddeler om ham kun dette, at han var Student fra Aarhus og senere Hører ved samme Bys Latinskole¹⁾, Derfra kom han saa til Linaa i 1662 og blev gift med Formandens Datter. I dette sidste tager W. altsaa fejl. Det var Enken, han blev gift med.

Hans og Palle Wendels fælles Enke ved vi lidt mere om. Straks efter Jakob Smagbiers Død maa hun afgive en Arveafsigelse. Denne lyder ifølge Gjærn Herreds Tingbog af 1665 saaledes:

»Margrete Matiasdatter søga Sal. hr Jacob Sørensens effterløfferske i leno giver en fulld trøg euig

¹⁾ Jeg kan hertil føje, at Jakob Smagbier rimeligvis ogsaa er fra Aarhus. Han har i al Fald en Søster boende der.

urøgellig uigenkallendes affkald for all huis Arffue och guods bou och boupenning rørendes och urørendes i huad Naffuen det helst er eller neffnes kannd alldieles intet undtagen udj nogen maader som er Sidsell Sal. Mads Werners arfuelig tillfallden effter hendes Sal broder Hr. Jacob sørensen, som boude och døde i leno och forige prest till leno och dalle-rup sognen«. Som Vidner optræder Niels Gregersen og de afdøde Præsters Svigersøn Oluf Gyes.

Gaarden »neden i Byen« har Margrethe Zoega og Smagbier ogsaa haft, og hun beholder den efter hans Død. I 1666 omtales saaledes »Preste-quindens gaard«. 1667 stævner hun Johanne Jensdatter, sal. Hr. Knuds¹⁾ Efterleverske i Alling, Søren Jensen Degn i Dalby, Chr. Lauridsen Degn i Linaa og Mette Lasses i Haarup for Kopskat. Og Chr. Degn yderligere for 3 Aars kgl. Anpart af hendes Jord, som hører til hendes Gaard, og som han har »affuellet och indhøstet uden nogen min Minde eller nogen Betalling derfor mig tilbøden«. Samme Aar besværer hun og en anden Enke, Ane Bertelsdatter Vorm, ved deres Lavværge, Niels Jensen, sig over deres »Stakkelsrejser«. Tingbogen fortæller, at de vægrer sig ved at følge »Stackler og fatig folck som komme til Byen fra det ene Hus til det andet och køre for dem fra den ene By til den anden, som udj andre byer och sogner udj landet brugeligt och sieduanligt er«. Under Sagen hævder paa hendes Vegne Præsten Jens Sørensen Klemp i Røgen, at da der ingen bor i hendes Gaard, »undtagen nogen fatig Inderster« — hun bor selv i Præstegaarden hos Svigersønnen, Jakob Fogh — bør hun være fritagen for disse Rejser. Og hun bliver det og

¹⁾ Præsten Knud Vognsen i Alling (død 1665).

saa. Den anden Enke derimod ikke. I 1670 har hun — stadig ifølge Tingbøgerne — sammen med Jakob Fogh og en Del af Bymændene Vanskeligheder med Rasmus Solgaard — en vild Krabat af en Fæstebonde, som vi senere vil vende tilbage til — angaaende Tilgodehavende hos ham. Det er hendes Anpart af en kong. Tiende, som Rasmus S. har fæstet, men ikke svaret Fæste af i mange Aar, det drejer sig om. I 1672 har hun Sag med Oberst Ditlev Rantzau. Det angaar her et Skovskifte, som Obersten vil forbyde hende at hugge i, hvad hun mener at have gammel Ret til. Og i 1677 fører hun Sag med Husbonden Chr. Fischer paa Silkeborg angaaende Landgilden af Gaarden »neden i Byen«. Fischer faar af Gaarden den tidligere omtalte Afgift, men vil have denne forhøjet med 6 Rdlr. i Arbejdspenge. Dette Tillæg protesterer Marg. Zoega mod.

Hun ser ud til at have været en Dame med Ben i Næsen. Overfor Familien Fischer maa hun dog give tabt. Hun er efterhaanden kommen bagud med Ydelsen af sin Landgilde. I 1679 søger Fischers Arvinger hende for en Restance paa 152 Rdlr. 1 Mark 6 Skill. Og nu synes det, som om hendes to Døtre, Beate og Margrethe, har siddet inde med Gaarden, og at det er dem, der fører Sagen ved Hjælp af Lavværgen, Hr. Jens Klemp i Røgen. I et Indlæg betegner Præstenken sig som »mig fattig Enke i min forordnet verelse i linna Prestegaard«. Præstedøttrene forklarer, at de, for at den Arv, der kan tilfalde dem efter deres Fader, ikke ganske skal gaa dem af Hænde, har »brugt baade vores Moders og andre goede venners Hielp i disse besuerlige tider«; og de har svaret, saa godt de kunde, al kongelig Skat og Afgift og den meste Del af Landgilden til Husbonden, »som med

rigtig Quitanz er at beuisse«. Men Fuldmægtigen paa Silkeborg har i Chr. Fischers sidste Aar besværet dem med nye Paalæg — »Trælpeng« — og det har de ikke kunnet udrede. Saa meget mere, som de ikke er stillet som dem, der fra Barnsben »opuante kunde holde haanden ved Plougen«. De ønsker kun at faa deres Arvepart ud af Gaarden, og de mener, at den maa kunne faas, selv naar Restancerne fraregnes. De ønsker at komme af med Gaarden for at kunne leve i »Rollighed fri for Execution och anden incomoditet som Prestegaarden blev offuerillet med«. Sagen staar paa et Par Aar. Imidlertid maa den ene Datter, Beate, være bleven gift med Præsten i Røgen, Søren Laurberg, og i 1680 tilbyder Ridefoged og Skriver paa Silkeborg P. Rasmussen Lenne den Palle-Pedersenske Slægt Gaarden, som en kort Mellemtid maa have været paa andre Hænder, men ingen vil have den. Der foreligger saaledes en Erklæring herom fra Svi-gersønnerne Jakob Fogh og Søren Laurberg.

Margrethe Zoega lever endnu otte Aar efter den Tid og døde i 1688.
